Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

20. september 2018 *

Eelotsusetaotlus – Tarbijakaitse – Ebaõiglased tingimused – Direktiiv 93/13/EMÜ – Kohaldamisala – Artikli 1 lõige 2 – Kohustuslikud õigus- või haldusnormid – Artikli 3 lõige 1 – Mõiste „lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud“ – Tingimus, mis on riigi seadusandja sekkumise tõttu lepingusse lisatud pärast selle sõlmimist – Artikli 4 lõige 2 – Lihtsas ja arusaadavas keeles koostatud tingimus – Artikli 6 lõige 1 – Tingimuse ebaõiglase laadi omaalgatuslik kontroll liikmesriigi kohtu poolt – Välisvaluutas nomineeritud laenuleping, mis on sõlmitud teenuseosutaja ja tarbija vahel

Kohtuasjas C-51/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Fővárosi Ítélőtábla (Pealinna Budapesti apellatsioonikohus, Ungari) 17. jaanuari 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 1. veebruaril 2017, menetluses

OTP Bank Nyrt.,

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt

versus

Teréz Ilyés,

Emil Kiss,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president M. Ilešič, kohtunikud A. Rosas, C. Toader, A. Prechal (ettekandja) ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: E. Tanchev,

kohtusekretär: ametnik I. Illéssy,

arvestades kirjalikku menetlust ja 22. veebruari 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– OTP Bank Nyrt. ja OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt, esindaja: *ügyvéd* A. Lendvai,

– T. Ilyés ja E. Kiss, esindaja: *ügyvéd* P. Dantesz,

* Kohtumenetluse keel: ungari.

– Ungari valitsus, esindaja: M. Z. Fehér,

– Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. Tokár ja A. Cleenewerck de Crayencour,

olles 3. mai 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 1 lõiget 2, artikli 3 lõiget 1, artikli 4 lõiget 2 ja lisa punkti 1 alapunkti i.

2 Taotlus on esitatud ühelt poolt OTP Bank Nyrt. ja OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. (edaspidi koos „OTP Bank“) ja teiselt poolt Teréz Ilyési ja Emil Kissi (edaspidi koos „laenuvõtjad“) vahelises vaidluses taotluse üle tuvastada teatud tingimuste ebaõiglane laad, mis sisalduvad Šveitsi frankides nomineeritud laenulepingus, mis maksti välja ja maksti tagasi Ungari forintites.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 93/13 põhjendus 13 sätestab:

„eeldatakse, et liikmesriikide põhikirjasätted või õigusnormid, millega vahetult või kaudselt määratakse kindlaks tarbijalepingute tingimused, ei sisalda ebaõiglasi tingimusi; seetõttu tundub, et käesoleva direktiiviga ei ole vaja reguleerida tingimusi, mis tulenevad kohustuslikest põhikirjasätetest või õigusnormidest või rahvusvahelistest konventsioonidest, millega liikmesriigid või [Euroopa Liit] on ühinenud; sõnastus „kohustuslikud põhikirjasätted või õigusnormid“ artikli 1 lõikes 2 hõlmab ka lepinguosaliste suhtes seadusega ettenähtud korras kohaldatavaid eeskirju, kui ei ole kokku lepitud teisiti“.

4 Selle direktiivi artikli 1 lõikes 2 on sätestatud:

„Lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel ning nende rahvusvaheliste konventsioonide sätetel või põhimõtetel, millega liikmesriigid või [liit] on ühinenud, eelkõige transpordi valdkonnas, ei kuulu käesoleva direktiivi reguleerimisalasse.“

5 Nimetatud direktiivi artikkel 3 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.

2. Tingimust ei loeta kunagi eraldi kokkulepituks, kui see on eelnevalt koostatud ning tarbija ei ole seetõttu saanud tingimust sisuliselt mõjutada, eriti eelnevalt koostatud tüüplepingute puhul.

[…]

3. Lisa sisaldab soovituslikku ja mittetäielikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks.“

6 Sama direktiivi artikkel 4 sätestab:

„1. Ilma et see piiraks artikli 7 kohaldamist, võetakse lepingutingimuse hindamisel arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele ning kõigile teistele kõnealuse või muu lepingu tingimustele, millest see sõltub.

2. Tingimuste õiglase või ebaõiglase iseloomu hindamine ei ole seotud lepingu põhiobjekti mõiste [ega hinna ja tasu sobivusega vastusooritusena pakutavate teenuste või kauba eest], kui kõnealused tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles.“ [Tsitaati on parandatud Euroopa Liidu Kohtus, kuna direktiivi eestikeelne tõlge on ebatäpne]

7 Direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on […] tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta].“ [Tsitaati on parandatud Euroopa Liidu Kohtus, kuna direktiivi eestikeelne tõlge on ebatäpne]

8 Selle direktiivi artikli 7 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.“

9 Direktiivi 93/13 lisas „Tingimused, millele on viidatud artikli 3 lõikes 3“ on punkti 1 alapunkt i sõnastatud järgmiselt:

„Tingimused, mille eesmärk või tagajärg on:

[…]

i) siduda tarbija pöördumatult tingimustega, millega tarbijal ei olnud tegelikke võimalusi tutvuda enne lepingu sõlmimist;

[…]“.

Ungari õigus

Krediidiasutuste seadus

10 1996. aasta seaduse nr CXII krediidi- ja finantseerimisasutuste kohta (hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény; edaspidi „krediidiasutuste seadus“) artiklis 203 on sätestatud:

„1. Krediidiasutus peab nii oma tegelikke kui ka potentsiaalseid kliente selgelt ja arusaadavalt teavitama oma pakutavate teenuste kasutustingimustest, nagu ka nende tingimuste muudatustest. […]

[…]

6. Jaekliendilepingute puhul, millega antakse laen välisvaluutas või mis sisaldavad ostuoptsiooni õigust kinnisvarale, peab krediidiasutus kliendile selgitama lepingu sõlmimisega kaasnevat riski ja klient kinnitab nõusolekut oma allkirjaga.“

DH 1 seadus

11 2014. aasta seaduse nr XXXVIII, millega nähakse ette teatavad muudatused seoses Kúria (Ungari kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediidiasutuste tarbijalaenulepinguid käsitleva kohtupraktika ühtlustamise kohta (Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény; edaspidi „DH 1 seadus“), § 1 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevat seadust kohaldatakse tarbijatega sõlmitud laenulepingutele, mis on sõlmitud 1. maist 2004 kuni käesoleva seaduse jõustumiseni. Käesoleva seaduse kohaldamisel on mõiste „tarbijaga sõlmitud laenuleping“ kohaldamisalas mis tahes välisvaluutal põhinev (välisvaluutaga seotud või selles nomineeritud ja Ungari forintites tagasi makstud) või Ungari forintitel põhinev krediidi- või laenuleping või mis tahes kapitalirendileping, mille on sõlminud finantseerimisasutus ja tarbija, kui see hõlmab tüüptingimusi või mis tahes lepingutingimust, milles ei ole eraldi kokku lepitud, sisaldades § 3 lõikes 1 või § 4 lõikes 1 ette nähtud tingimust.“

12 Selle seaduse § 3 lõigetes 1, 2 ja 5 on sätestatud:

„1. Tarbijatega sõlmitud krediidilepingutes on tühised lepingutingimused – välja arvatud eraldi kokku lepitud lepingutingimused –, mille kohaselt finantseerimisasutus otsustab, et laenu või liisingu esemeks oleva eseme ostmiseks antud laenusumma väljamaksmisele kohaldatakse ostukurssi, samas kui laenu tagasimaksmisele kohaldatakse müügikurssi või mis tahes sellist vahetuskurssi, mis on laenusumma väljamaksmisele kohaldatavast erinev.

2. Ilma et see piiraks lõike 3 kohaldamist, kohaldatakse lõikes 1 osutatud tühise lepingutingimuse asemel nii laenu väljamaksmisele kui ka tagasimaksmisele (sh välisvaluutas määratud laenumaksetele ja kõikidele kuludele, tasudele ja komisjonitasudele) [Ungari Keskpanga] ametlikku vastava valuuta vahetuskurssi.

[…]

5) Krediidiasutus peab tegema tarbijaga tagasiarvelduse vastavalt eriseadusele.“

13 Selle seaduse § 4 on sätestatud:

„1. Tarbijatega sõlmitud krediidilepingutes, milles on ette nähtud võimalus lepingut ühepoolselt muuta, loetakse ebaõiglaseks lepingutingimus – välja arvatud eraldi läbirääkitud lepingutingimus –, mis võimaldab tõsta ühepoolselt intressi, kulusid ja tasusid. […]

2. Lõikes 1 osutatud lepingutingimus on tühine, kui finantseerimisasutus ei ole […] algatanud tsiviilkohtumenetlust või kui kohus jätab hagi rahuldamata või lõpetab menetluse kohtuasjas, välja arvatud juhul, kui lepingutingimuse suhtes võib alustada […] hagimenetlust, kuid menetlust ei ole alustatud või see on alustatud, aga kohus ei ole tuvastanud, et lepingutingimus on lõike 2a kohaselt tühine.

2a. Lõikes 1 osutatud lepingutingimus on tühine, kui kohus on tagasiarveldust käsitleva eriseaduse kohaselt järelevalveasutuse poolt omal algatusel avaliku huvi kaalutlustel esitatud hagiavalduse alusel alustatud menetluses tuvastanud selle tühisuse.

3. Lõigetes 2 ja 2a osutatud juhtudel on finantseerimisasutusel kohustus teha tarbijaga tagasiarveldus eriseaduses kindlaksmääratud viisil.“

DH 2 seadus

14 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et võttes vastu 2014. aasta seaduse nr XL, mis käsitleb teatavaid küsimusi, mida reguleerib 2014. aasta seadus nr XXXVIII, milles on sätestatud tagasiarvelduse eeskirjad ja teatavad muud sätted seoses [Kúria (Ungari kõrgeim kohus)] kohtulahendiga finantseerimisasutuste tarbijalaenulepingutega seotud ühtse kohtupraktika kohta (A [Kúriának a] pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (DH 2 törvény); edaspidi „DH 2 seadus“), on Ungari seadusandja eelkõige kehtestanud krediidiasutustele kohustuse tasandada tagasiarveldamise teel eelised, mida need asutused tarbija kulul alusetult said ebaõiglaste lepingutingimuste alusel.

DH 3 seadus

15 2014. aasta seaduse nr LXXVII, mis reguleerib mitmesuguseid küsimusi seoses tarbijaga sõlmitud laenulepingutes nimetatud vääringu muutmisega ja intressi reguleerivate õigusnormidega (2014. évi LXXVII. törvény az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről; edaspidi „DH 3 seadus“), § 3 lõikes 1 on sätestatud:

„Tarbijatega sõlmitud laenulepinguid muudetakse käesoleva seaduse sätete kohaselt.“

16 Selle seaduse § 10 näeb ette:

„Välisvaluutas nomineeritud või välisvaluutapõhiste hüpoteegiga tagatud tarbijalaenulepingute puhul on võlausaldajast finantseerimisasutus kohustatud vastavalt [DH 2 seadusele] tagasiarveldamiskohustuse täitmiseks määratud tähtaja jooksul konverteerima välisvaluutas nomineeritud või välisvaluutapõhise hüpoteegiga tagatud tarbijalaenulepingu alusel tekkinud või sellest tuleneva kogu võlasumma (sealhulgas välisvaluutas arvestatud intress, tasud, teenustasud ja kulud) Ungari forintites nomineeritud laenuks, mis on kindlaks määratud [seadusest DH 2] tuleneva ümberarvestuse alusel, kohaldades tarbijale soodsamat võrdluskuupäeva kahest järgmisest:

a) Ungari keskpanga asjaomase välisvaluuta ametlike vahetuskursside keskmine ajavahemikul 16. juunist 2014 7. novembrini 2014, või

b) Ungari keskpanga ametlik asjaomase välisvaluuta vahetuskurss 7. novembril 2014.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

17 Laenuvõtjad sõlmisid 15. veebruaril 2008 ELLA Első Lakáshitel Kereskedelmi Bank Zrt-ga, OTP Banki õiguseellasega Šveitsi frankides nomineeritud laenulepingu, mis aga maksti välja ja maksti tagasi Ungari forintites (edaspidi „kõnealune laenuleping“). See leping, mis oli tagatud mitteaktsessoorse pandiga, oli nomineeritud kõnealuses välisvaluutas, tuginedes vastava kuupäeva vahetuskursile. Laenuleping sisaldas tingimusi, mis nägid ühelt poolt ette erineva vahetuskursi laenu väljamaksmisele ja selle tagasimaksmisele, vastavalt ostukursi ja müügikursi, mida OTP Bank ja tema õiguseellased kohaldavad (edaspidi „vahetuskursi erinevus“), ning teiselt poolt võimaluse teha laenuandja kasuks ühepoolselt muudatusi, mis võimaldab tal suurendada intressi, kulusid ja tasusid (edaspidi „ühepoolse muutmise võimalus“).

18 Kõnealuse laenulepingu punktis 4.7.1 oli märgitud, et „võlgnik peab täitma talle pandud maksekohustused, mis on nomineeritud laenu valuutas, tehes ülekande sellele vastavas Ungari forintite summas „laenu“ arvele […], mis on avatud [OTP Bankis] käesoleva laenu eesmärgil. Võlgnik peab maksekohustuse täitma hiljemalt võla sissenõutavaks muutumise kuupäeval vastavalt aluseks oleva valuuta müügikursile, mis on avaldatud sisekorra sätete alusel, tagades, et eespool mainitud arvele makstaks hiljemalt maksetähtajaks sellele vastav summa Ungari forintites. Võlausaldaja konverteerib maksekohustused, mis on nomineeritud võlgniku valuutas, Ungari forintitesse vastavalt käesolevas punktis mainitud maksetähtpäeva vahetuskursile ja kannab selle summa Ungari forintites „laenu“ arve deebetisse. […]“

19 Kõnealuse laenulepingu punkt 10 „Riskist teavitamise deklaratsioon“ oli sõnastatud järgmiselt:

„Seoses laenu riskidega võlgnik teatab, et talle võlausaldaja poolt selle kohta antud üksikasjalik teave on talle teada ja arusaadav ning et ta on teadlik välisvaluutas võetava laenuga kaasnevast riskist, mis jääb ainuisikuliselt tema kanda. Vahetuskursi suhtes on ta teadlik eelkõige sellest, et kui forinti vahetuskursis Šveitsi frangi suhtes toimub lepingu kehtivusajal muutusi, mis osutuvad ebasoodsaks (see tähendab, kui forinti vahetuskurss langeb võrreldes väljamaksmise hetkel kehtinud ametliku vahetuskursiga), siis võib muu hulgas juhtuda, et sellele vastav välisvaluutas kindlaks määratud ja forintites tasutav laenumaksete summa suureneb oluliselt. Käesolevale lepingule alla kirjutamisega võlgnik kinnitab, et ta on teadlik, et selle riski majanduslikud tagajärjed jäävad täielikult tema kanda. Ta teatab ühtlasi, et ta on hoolikalt hinnanud vahetuskursi riskist tingitud võimalikke tagajärgi ning aktsepteerib neid, olles kaalunud riski vastavalt oma maksejõulisusele ja majanduslikule olukorrale, ning et ta ei saa esitada panga vastu vahetuskursi riski tagajärjel mingeid nõudeid.“

20 16. mail 2013 esitasid laenuvõtjad Fővárosi Törvényszékile (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) hagi laenulepingu tühistamiseks, kuna eelkõige vahetuskursi riski ulatus ei olnud neile hoomatav, kuna kõnealune lepingutingimus ei olnud koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles.

21 22. juulil 2013 lõpetas OTP Bank lepingu, kuna laenuvõtjad seda ei täitnud.

22 OTP Bank väitis, et tema õiguseellane on täielikult täitnud oma teavitamiskohustuse seoses vahetuskursi riskiga krediidiasutuste seaduse § 203 kohaselt.

23 Fővárosi Törvényszék (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) rahuldas laenuvõtjate hagi 11. märtsi 2016. aasta otsusega. Ta märkis esiteks, et välisvaluutas nomineeritud laenulepingu sõlmimine oli tollel hetkel soodsam ja odavam kui Ungari forintites laen. Teiseks oleks OTP Bank pidanud teadma peitejärgus olevat kriisi arvestades, et Šveitsi frangi kui varjumisvääringu kasutamisega kaasnesid arvestatavad riskid, ilma et ta oleks laenuvõtjaid sellest hoiatanud. Lisaks ei olnud vahetuskursi riski puudutav lepingutingimus koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles. Nimetatud kohus otsustas konverteerida laenuvõtjate võla jäägi Ungari forintitesse, nagu kõnealune laenuleping oleks olnud nomineeritud selles väärингus.

24 OTB Bank esitas selle otsuse peale apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule Fővárosi Ítélőtábla (Pealinna Budapesti apellatsioonikohus, Ungari), kuna esimese astme kohus ei võtnud arvesse Ungari õigusnorme, mis olid jõustunud pärast laenuvõtjate hagiavalduse esitamist, eelkõige DH 2 seaduse sätteid, ja nendes sisalduvaid menetlusnõudeid, mida tarbija kui hageja peab täitma menetluses, mis puudutab välisvaluutas nomineeritud laenulepingut.

25 Laenuvõtjad omakorda taotlevad Fővárosi Törvényszéki (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) otsuse kinnitamist. Nende sõnul loetakse DH 1 seaduse § 3 lõikega 1 ja § 4 lõikega 1 põhimõtteliselt ebaõiglaseks mis tahes lepingutingimus, milles nähakse ette kas vahetuskursi erinevus või võimalus ühepoolselt muudatusi teha, samas kui lepingu teised tingimused, eelkõige need, mis puudutavad vahetuskursi riski puudutavat teavitamist, ei kuulu nende sätete alla ning neid tuleks hinnata juhtum juhtumi haaval.

26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus meenutab, et DH 1 seadus võeti vastu ühelt poolt pärast Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsust nr 2/2014 PJE (*Magyar Közlöny* 2014/91, lk 10975), mis tehti tsiviilõiguse sätete ühetaolise tõlgendamise huvides, ja teiselt poolt pärast Euroopa Kohtu 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsust Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282). Nimetatud seaduse § 3 lõikes 1 on sätestatud, et tühised on need tarbijatega sõlmitud laenulepingute tingimused vahetuskursi erinevuse kohta, milles ei olnud eraldi kokku lepitud. Kõnealuse seaduse kohaselt tuleb selline tingimus tagasiulatuvalt asendada tingimusega, mille kohaselt tuleb kohaldada Ungari keskpanga ametlikku asjaomase välisvaluuta vahetuskurssi.

27 Lisaks ilmneb eelotsusetaotluse esitanud kohtu otsusest, et eelmises punktis viidatud otsuses märkis Kúria (Ungari kõrgeim kohus), et „tarbijaga välisvaluutas sõlmitud laenulepingu tingimus, mille kohaselt vahetuskursi risk jääb piiramatult tarbija kanda – vastukaaluks soodsamale intressimäärale –, on lepingutingimus põhisoorituse kohta, mille ebaõiglast laadi üldjuhul kontrollida ei saa. Selle lepingutingimuse ebaõiglast laadi saab kontrollida ja lepingutingimuse ebaõiglaseks tunnistada ainult juhul, kui lepingu sõlmimise ajal ja arvestades lepingu teksti ja krediidiasutuselt saadud teavet, ei olnud selle sisu selge ega arusaadav keskmisele piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelikule ja ettevaatlikule tarbijale. Lepingutingimused vahetuskursi riski kohta on ebaõiglased ja järelikult on leping osaliselt või täielikult kehtetu, kui tarbijal on seetõttu, et saadud teave on ebapiisav või see teave on saadud hilinemisega, põhjendatud alust arvata, et vahetuskursi risk ei ole reaalne või et ta kannab seda riski piiratult“.

28 Seejärel kehtestas Ungari seadusandja DH 2 seadusega krediidiasutustele kohustuse teha tagasiarveldus summadega, mille nad on alusetult saanud ebaõiglaste tingimuste põhjal, mida käsitleti DH 1 seaduse §-des 3 ja 4. DH 3 seadus nägi aga ette, et asjaomased laenud konverteeritakse püsivalt Ungari forintitesse vastavalt selle seaduse § 10 sätestatud vahetuskursile, et kõrvaldada tulevikus vahetuskursiga seotud riskid.

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et selliste seaduste nagu DH 1 seadus ja DH 3 seadus vastuvõtmisega soovis Ungari seadusandja heastada probleemi, mis tekkis suure hulga välisvaluutas nomineeritud laenulepingute sõlmimisega, tühistades eelkõige vahetuskursside erinevuse ja sätestades Ungari keskpanga poolt kehtestatud vahetuskursi kohaldamise. Siiski märgib see kohus, et isegi kui viimati nimetatud vahetuskurss on tarbijale soodsam, kui laenulepingus sätestatu, on risk, mis tuleneb välisvaluuta vahetuskursi kõikumisest tagasimaksmiseks kasutatava vääringu suhtes, siiski laenuvõtja kandja, kui välisvaluuta kallineb või riigi vääring devalveerub.

30 Siiski võib lepingutingimuste selline asendamine õigusnormides sätestatud tingimustega eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul kaasa tuua olukorra, et need tingimused ei kuulu enam direktiivi 93/13 alla, sest need ei ole selle direktiivi tähenduses „[l]epingutingimus[ed], mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud“. Kui aga neid tingimusi tuleb teisest küljest lugeda „lepingutingimusteks“ selle direktiivi tähenduses, siis võib vahetuskursi riski puudutav tingimus kuuluda sama direktiivi artikli 1 lõikes 2 sätestatud väljajätmise alla, kuna need võivad kujutada endast lepingusätteid, mis „põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel“ nimetud sätte tähenduses, ning seega ei saa neile kohaldada direktiivi 93/13 sätteid.

31 Kui siinses asjas ei kohaldata direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 2 toodud erandit, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et ta peab hindama, kas vahetuskursi riskiga seotud tingimus on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles, kuna laenuvõtjad said vaid üldist teavet vahetuskursi riski kohta.

32 Selles kontekstis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas nimetatud tingimuse hindamisel võib ta ühtlasi arvesse võtta muid tingimusi, mis võivad olla ebaõiglased, mis esinevad lepingus selle sõlmimise hetkel, isegi kui hilisemal kuupäeval on need tühistatud ja olenevalt olukorrast asendatud liikmesriigi õigusnormide alusel.

33 Mis puudutab lõpuks liikmesriigi kohtu poolt ebaõiglaste tingimuste omal algatusel arvessevõtmist, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Kúria (Ungari kõrgeim kohus) tõlgendas Euroopa Kohtu praktikat sarnaselt selle kohtuga, võttes arvesse dispositiivsuse põhimõtet, mille kohaselt hagi üle otsustatakse poolte esitatud faktide ja taotluste põhjal, arvestades esitatud nõuet. Nii uurib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas tal on õigus või koguni kohustus hinnata selliste lepingusätete võimalikku ebaõiglast laadi, millele tarbija kui hageja oma nõude põhjenduseks ei viidanud.

34 Neil asjaoludel otsustas Fővárosi Ítélőtábla (Pealinna Budapesti apellatsioonikohus, Ungari) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas lepingutingimust – millega jäetakse vahetuskursi risk tarbija kanda ja mis on seetõttu, et lepingust on välja jäetud ebaõiglane lepingutingimus, mis nägi ette ostu- ja müügikursi vahe ja kohustuse kanda vastavat vahetuskursi riski, muutunud suure hulga lepingute puhul tekkinud kohtuvaidluste tõttu lepingutingimuste kehtetuks tunnistamisega seadusandja sekkumisest tulenevalt *ex tunc* lepingu osaks –, loetakse direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses „lepingutingimuseks, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud“ ja mis kuulub seetõttu direktiivi 93/13 kohaldamisalasse?

2. Kui lepingutingimus, millega jäetakse vahetuskursi risk tarbijale, kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse, siis kas selle direktiivi artikli 1 lõikes 2 ette nähtud välistamise reeglit tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab ka lepingutingimust, mis vastab Euroopa Kohtu [21. märtsi 2013. aasta kohtuotsuse RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180)] punkti 26 tähenduses kohustuslikele õigusnormidele, mis on vastu võetud või jõustunud pärast lepingu sõlmimist? Kas nimetatud välistamisreegli kohaldamisalasse tuleb lugeda ka lepingutingimus, mis on pärast lepingu sõlmist muutunud *ex tunc* tagasiulatuva jõuga selle lepingu osaks kohustusliku õigusnormi tagajärjel, millega heastatakse asjaolu, et leping on lepingutingimuse ebaõigluse tõttu tunnistatud kehtetuks, mistõttu ei ole seda võimalik täita?

3. Kui tulenevalt vastustest eelmistele küsimustele võib kontrollida, kas lepingutingimus, millega jäetakse vahetuskursi risk tarbija kanda, on ebaõiglane, siis kas direktiivi 93/13 artikli 4 lõikes 2 nimetatud lihtsas ja arusaadavas keeles koostamise nõuet tuleb tõlgendada nii, et see nõue on täidetud ka siis, kui täidetakse faktiliste asjaolude kirjelduses esitatud tingimustel seaduses sätestatud ja tingimata üldiselt sõnastatud teavitamiskohustust, või tuleb tarbijale teatada ka andmed riski kohta, mis on krediidiasutusele teada või mida tal oleks lepingu sõlmimise ajal võimalik teada saada?

4. Kas selguse ja arusaadavuse nõude ja direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkti i seisukohast on oluline asjaolu, et lepingu sõlmimise ajal olid lepingus sätestatud tingimused lepingu ühepoolselt muutmise õiguse ning ostu- ja müügikursi vahe kohta – mis hiljem osutusid ebaõiglaseks – koos tingimusega vahetuskursi riski kandmise kohta, nii et nende tingimuste kumulatiivse mõju tõttu ei saanud tarbija tegelikult üldse ette näha, kuidas maksekohustused edaspidi kujunevad, ega nende muutumise mehhanismi? Või ei tule hiljem ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimusi arvesse võtta, kui hinnatakse seda, kas vahetuskursi riski sätestav lepingutingimus on ebaõiglane?

5. Kui liikmesriigi kohus tunnistab ebaõiglaseks lepingutingimuse, millega jäetakse vahetuskursi risk tarbija kanda, siis kas ta on liikmesriigi õigusnormide kohaselt õiguslike tagajärgede kindlaksmääramisel kohustatud võtma omal algatusel arvesse – järgides poolte õigust arutamisele võistlevas menetluses – ka teiste lepingutingimuste ebaõiglast laadi, millele hagejad oma hagis ei ole tuginenud? Kas põhimõte, mille kohaselt peab kohus Euroopa Kohtu praktikast lähtudes tegutsema omal algatusel, on kohaldatav ka juhul, kui hageja on tarbija või – arvestades poolte positsiooni menetluses tervikuna ja menetluse eripära ning poolte autonoomia põhimõtet – välistab põhimõte, mille kohaselt on pooltel õigus hagi eset piirata, konkreetsel juhul kohtu kontrolli omal algatusel?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Eelotsuse küsimuste vastuvõetavus

35 OTP Bank väidab, et esimene kuni neljas küsimus on vastuvõetamatud, kuna sisuliselt on need laadilt hüpoteetilised ja kuna taotletud liidu õiguse tõlgendus ei oma mingit seost põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega. OTP Bank leiab, et eelotsusetaotluse esitanud kohus lähtus ekslikust postulaadist, et DH 1 seaduse ja DH 3 seaduse tagajärjel on välisvaluutas nomineeritud laenulepingutega seotud vahetuskursi risk pandud tarbijatele. Nimelt ei olnud nende seaduste ega ka Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsuste, eelkõige otsuse nr 2/2014 PJE tagajärjel kohustust *ex tunc* muuta juba olemasolevates lepingutes esinevaid tingimusi vahetuskursi riski kohta. Niisiis otsustas Kúria (Ungari kõrgeim kohus), et liikmesriigi kohus peab hindama, kas kõik sellele kohtule hindamiseks esitatud lepingutingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles vastavalt direktiivi 93/13 artikli 4 lõikele 2. DH 1 seaduse ja DH 3 seaduse sätted ei muutnud selle Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsuse ulatust.

36 Mis puudutab viiendat küsimust, siis väidab OTP Bank, et Euroopa Kohus on juba leidnud, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 alusel on liikmesriigi kohtul kohustus omal algatusel hinnata lepingutingimuse ebaõiglast laadi. Kuna pooled on selles küsimuses üksmeelel, ei oma see vaidluse faktiliste asjaoludega mingit seost.

37 Olgu kohe mainitud, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mis liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotluse saab Euroopa Kohus lükata tagasi vaid siis, kui on ilmne, et taotletud ühenduse õiguse tõlgendamine ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (vt selle kohta 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Krüsemann jt, C-195/17, C-197/17–C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, C-278/17–C-286/17 ja C-290/17–C-292/17, EU:C:2018:258, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

38 Mis puudutab OTP Banki kinnitust, et DH 1 seadus ja DH 3 seadus ei muuda tarbija olukorda vahetuskursi riski seisukohast, ja et seetõttu on küsimused laadilt hüpoteetilised, siis tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus sedastab sisuliselt, et nende seaduste vastuvõtmisel on vähemalt teatud mõju sellele riskile.

39 Euroopa Kohtule esitatud tõenditest ja eelotsusetaotlusest endast ilmneb tõepoolest, et sellise riski olemasolu tuleneb lepingu enda laadist, mis siinses asjas väljendub konkreetselt kõnealuse laenulepingu punktis 4.7.1, mille kohaselt peab võlgnik täitma tal lasuvad tagasimaksmise kohustused, mis on nomineeritud laenu valuutas, tehes ülekande sellele vastavas summas Ungari forintites, mis on arvutatud sissenõutavaks muutumise kuupäeva välisvaluuta müügikursi alusel.

40 Siiski leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et DH 1 seaduse § 3 lõige 2, mille alusel vahetuskursi erinevust käsitlev tingimus, mis on tühiseks tunnistatud, asendatakse sättega, mille järgi tuleb kohaldada Ungari keskpanga kehtestatud ametlikku vahetuskurssi asjaomasele välisvaluutale, ning DH 3 seaduse § 10, mille kohaselt välisvaluutas nomineeritud laenulepingud konverteeritakse seaduse alusel Ungari forintites nomineeritud lepinguteks, kusjuures selle konverteerimise hetkel kohaldatav vahetuskurss on kehtestatud keskmise põhjal, toovad alati kaasa selle, et praktikas jääb vahetuskursi risk tarbija kanda.

41 Käesoleva kohtuotsuse punktis 37 viidatud asjakohasuse eeldust ei saa ümber lükata pelga asjaoluga, et üks põhikohtuasja pooltest vaidleb vastu sellele, kuidas eelotsusetaotluse esitanud kohus tõlgendab liikmesriigi õigusnormi, ja seetõttu eelotsuse küsimuste asjakohasusele põhikohtuasja lahendamiseks. Nimelt on vaid liikmesriigi kohtul pädevus tuvastada ja hinnata põhikohtuasja faktilisi asjaolusid ning tõlgendada ja kohaldada liikmesriigi õigust (8. juuni 2016. aasta kohtuotsus Hünnebeck, C-479/14, EU:C:2016:412, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Mis puudutab viiendat küsimust, siis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas Euroopa Kohtu praktikat, mis käsitleb liikmesriigi kohtu kohustust teatud olukorras omal algatusel esitada väiteid, mida pooled selles kohtus ei esitanud, kohaldatakse ka sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi, milles tarbija ei ole kostja, vaid on hageja.

43 Sellega seoses piisab märkimisest, et isegi kui on olemas Euroopa Kohtu praktika, mille alusel on kõnealune õigusküsimus lahendatav, võivad liikmesriigi kohtud eelotsuse küsimusega vabalt pöörduda Euroopa Kohtu poole, kui nad seda vajalikuks peavad, ilma et asjaolu, et Euroopa Kohus on juba tõlgendanud sätteid, mille tõlgendamist taotletakse, tooks kaasa selle, et Euroopa Kohus ei või selle üle uuesti otsustada (20. septembri 2017. aasta kohtuotsus, Andriciuc jt, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).

44 Siinses asjas ei näi ilmselgelt, et taotletud liidu õiguse tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja faktiliste asjaolude ja esemega, või et probleem on laadilt hüpoteetiline või et Euroopa Kohtul ei ole vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele.

45 Järelikult on eelotsuse küsimused vastuvõetavad.

Esimene küsimus

46 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 esitatud mõistet „lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud“, tuleb tõlgendada nii, et sellega peetakse muu hulgas silmas lepingutingimust, mida on muudetud liikmesriigi kohustusliku õigusnormiga, nagu DH 1 seaduse § 3 lõige 2 koostoimes DH 3 seaduse §-ga 10, mis on vastu võetud pärast tarbijaga laenulepingu sõlmimist, et asendada selles lepingus sisalduvat tühist tingimust, ja millega kehtestatakse keskpanga poolt määratud vahetuskursi kohaldamine laenu jäägi arvutamisele.

47 Nimetatud direktiivi artikli 3 lõike 2 kohaselt ei loeta tingimust kunagi eraldi kokkulepituks, kui see on eelnevalt koostatud ning tarbija ei ole seetõttu saanud tingimust sisuliselt mõjutada.

48 Siinses juhtumis ilmneb asjaolust, et põhikohtuasjas vaidluse all olevad tingimused on kehtestatud riigi seadusandja poolt, et lepingupooled ei ole nendes eraldi kokku leppinud.

49 Seetõttu tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 esitatud mõistet „lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud“ tuleb tõlgendada nii, et sellega peetakse muu hulgas silmas lepingutingimust, mida on muudetud liikmesriigi kohustusliku õigusnormiga, mis on vastu võetud pärast tarbijaga laenulepingu sõlmimist, et asendada selles lepingus sisalduvat tühist tingimust.

Teine küsimus

50 Kõigepealt tuleb märkida, nagu juba mainiti käesoleva kohtuotsuse punktis 39 ja nagu ilmneb ka Euroopa Kohtule esitatud toimikust, et siinses asjas tuleneb vahetuskursi risk kõnealuse laenulepingu enda laadist, eelkõige selle punktist 4.7.1. Siiski leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et selle

vahetuskursi riski säilitamine tuleneb ka vähemalt osaliselt DH 1 seaduse § 3 lõike 2 kohaldamisest koostoimes DH 3 seaduse §-ga 10, kuna nende riigisiseste sätetega on seaduse alusel muudetud kehtivaid lepinguid, asendades selle välisvaluuta vahetuskursi, milles laenuleping on nomineeritud, ametliku vahetuskursiga, mille on kehtestanud Ungari keskpank.

51 Niisiis tuleb järeldada, et teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et selle direktiivi kohaldamisala hõlmab lepingutingimusi, mida on muudetud kohustuslike riigisiseste sätete tõttu, mis on vastu võetud pärast tarbijaga laenulepingu sõlmimist ja mille eesmärk on asendada nimetatud lepingu mingi tühiseks osutunud tingimus, kehtestades keskpanga poolt määratud ametliku vahetuskursi laenu tagasimaksete arvutamiseks, jättes vahetuskursi riski endiselt tarbija kanda olukorras, kui riigi vääring devalveerub suhtes välisvaluutaga, milles leping oli sõlmitud.

52 Tuleb meenutada, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõige 2, mis käsitleb kohustuslikel õigus- või haldusnormidel põhinevaid lepingutingimusi, kehtestab erandi selle direktiivi kohaldamisalast. Euroopa Kohus on juba sedastanud, et selle erandi kohaldamiseks peab olema täidetud kaks tingimust. Esiteks peab lepingutingimus põhinema õigus- või haldusnormil ja teiseks peab selline norm olema kohustuslik (vt selle kohta 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriciuc jt, C-186/16, EU:C:2017:703, punktid 27 ja 28 ning seal viidatud kohtupraktika).

53 See direktiivi 93/13 kohaldamiskorra erand on põhjendatud asjaoluga, et põhimõtteliselt võib eeldada, et liikmesriigi seadusandja on tasakaalustanud teatud lepingute poolte kõiki õigusi ja kohustusi (vt selle kohta 21. märtsi 2013. aasta kohtuotsus RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 28).

54 Euroopa Kohus on siiski samuti otsustanud, et liikmesriigi kohus peab arvesse võtma asjaolu, et arvestades eeskätt direktiivi eesmärki, milleks on tarbijate kaitse müüjate ja teenuseosutajate ning tarbijate vahelistesse lepingutesse lisatud ebaõiglaste tingimuste eest, tuleb direktiivi artikli 1 lõikes 2 ette nähtud erandit tõlgendada kitsalt (vt selle kohta 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriciuc jt, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

55 Mis puudutab eelkõige direktiivi 93/13 seda eesmärki ja üldist ülesehitust, siis arvestades tarbijate kaitse aluseks oleva avaliku huvi laadi ja tähtsust, kohustab see direktiiv liikmesriike esiteks artikli 6 lõike 1 kohaselt sätestama, et „ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad“, ja teiseks, nagu ilmneb artikli 7 lõikest 1, sätestama piisavad ja tõhusad vahendid, „et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad“ (vt selle kohta 21. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, punkt 98 ja seal viidatud kohtupraktika).

56 Mis puudutab täpsemalt direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1, siis on Euroopa Kohus juba sedastanud, et ehkki see säte nõuab, et liikmesriigid sätestaks, et ebaõiglased tingimused ei oleks „siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel“ tarbijale siduvad, ei saa siiski tarbijatele direktiiviga 93/13 tagatud kaitse täpsustamine liikmesriigi õiguses muuta selle kaitse ulatust ja seega ka sisu (vt selle kohta 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt, C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punktid 64 ja 65).

57 Siinses asjas ei ole vaidlust, et DH 1 seaduse § 3 ja DH 3 seaduse § 10 võeti vastu pärast välisvaluutas nomineeritud laenulepingute sõlmimist, kuna seadusandja luges ebaõiglaseks lepingutingimuse vahetuskursi erinevuse kohta, mida sellised lepingud üldiselt sisaldasid, ja otsustas selles kontekstis asendada lepingujärgse korra alusel määratud vahetuskursi selle vahetuskursiga, mille oli kehtestanud Ungari keskpank.

58 Euroopa Kohtule kättesaadavatest asjaoludest ilmneb, et need seadused võeti vastu kindlas kontekstis, tuginedes Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsusele nr 2/2014 PJE, mis on tehtud õiguse ühtlustamiseks ja millega see kohus otsustas vahetuskursside erinevuse tingimuste ja ühepoolse muutmise võimaluse ebaõiglase laadi või selle laadi eeldamise kohta välisvaluutas nomineeritud krediidi- või laenulepingutes, mis on tarbijatega sõlmitud.

59 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et nii see Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsus kui ka DH 1 seadus tuginevad 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsusele Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

60 Euroopa Kohus järeldas selle kohtuotsuse punktis 82, et ebaõiglase tingimuse asendamine liikmesriigi õiguse dispositiivse normiga on kooskõlas direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1, sest väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on selle sätte eesmärk asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupoolte õiguste ja kohustuste vahel tegeliku tasakaaluga, mis taastab nendevahelise võrdsuse, mitte aga tühistada kõik ebaõiglasi tingimusi sisaldavad lepingud.

61 Nimelt, kui liikmesriigi kohus ei tohiks asendada ebaõiglast tingimust, ilma milleta asjaomane leping ei saa kehtima jääda, liikmesriigi õiguse dispositiivse normiga, oleks kohtul kohustus leping tervikuna tühistada. See võiks tarbijale kaasa tuua eriti kahjulikke tagajärgi, kuna nimetatud tühistamise põhimõtteline tagajärg on laenujäägi kohe sissenõutavaks muutumine, mis võib ületada tarbija rahalisi võimalusi ja karistada selle asjaolu tõttu pigem tarbijat kui laenuandjat, kes ei pruugi sellest tulenevalt hoiduda selliste tingimuste lisamisest oma lepingutesse (vt selle kohta 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punktid 83 ja 84).

62 Mis puudutab põhikohtuasja, siis ilmneb Euroopa Kohtu valduses olevatest asjaoludest, et kuna DH 1 seaduse § 3 lõike 2 alusel ja DH 3 seaduse § 10 alusel asendati vahetuskursi erinevust puudutav lepingutingimus sellise lepingutingimusega, mille kohaselt lepingupooltele kohaldatakse vahetuskurssi, mille määratleb Ungari keskpank ja mis kehtib sissenõutavaks muutumise hetkel, siis soovis riigi seadusandja määrata kindlaks teatud tingimused, mis puudutasid seda tüüpi laenulepingutes sisalduvaid kohustusi.

63 Selle kohta on Euroopa Kohus juba märkinud, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et seda direktiivi ei kohaldata neile müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud lepingute tingimustele, mis on määratletud liikmesriigi õigusnormides (vt selle kohta 7. detsembri 2017. aasta kohtumäärus Woonhaven Antwerpen, C-446/17, ei avaldata, EU:C:2017:954, punkt 31).

64 Sellest tuleneb, et sellised lepingutingimused nagu need, mida mainitakse käesoleva kohtuotsuse punktis 62 ja mis väljendavad kohustuslikke õigus- ja haldusnorme, ei saa kuuluda direktiivi 93/13 kohaldamisalasse.

65 Selline järeldus ei tähenda siiski, et mõni muu lepingutingimus, nagu vahetuskursi riski puudutav tingimus, on samuti tervikuna välistatud direktiivi kohaldamisalast ja nimetatud tingimust ei saa niisiis direktiivi alusel hinnata.

66 Nimelt, nagu meenutati käesoleva kohtuotsuse punktis 54, tuleb direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2 tõlgendada kitsalt. Niisiis asjaolu, et teatud lepingutingimused, mis põhinevad õigusnormidel, jäävad kõnealuse direktiivi kohaldamisalast välja, ei tähenda, et liikmesriigi kohus ei saaks selle direktiivi alusel hinnata samas lepingus sisalduvate muude tingimuste kehtivust, mis ei tulene õigusnormidest.

67 Käesolevas asjas ilmneb Euroopa Kohtule esitatud toimikust, et DH 1 seaduse § 3 lõikest 2 ja DH 3 seaduse §-st 10 tulenevate muudatuste eesmärk ei olnud lahendada kõiki vahetuskursi riskiga seotud küsimusi selles ajavahemikus, mis asub laenulepingu sõlmimise ning selle Ungari forintitesse konverteerimise vahel DH 3 seaduse alusel.

68 Nende lepingutingimuste osas, mis käsitlevad vahetuskursi riski ja mida kõnealused seadusemuudatused ei hõlmanud, ilmneb Euroopa Kohtu praktikast, et need lepingutingimused kuuluvad direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 alla ning nende ebaõiglast laadi ei hinnata, kuna liikmesriigi pädev kohus leiab pärast iga üksikjuhtumi hindamist, et müüja või teenuste osutaja on need koostanud selges ja arusaadavas keeles (20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriciuc jt, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 43).

69 Lisaks asjaolu, et vahetuskursi erinevust käsitlevad lepingutingimused on sel viisil välistatud direktiivi 93/13 kohaldamisalast artikli 1 lõike 2 alusel, ei takista seda, et nõuded, mis tulenevad nimetatud direktiivi artikli 6 lõikest 1 ja artikli 7 lõikest 1 ning Euroopa Kohtu praktikast, nagu on meenutatud eelkõige 31. mai 2018. aasta kohtuotsuse Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367) punktides 32–34, jäävad kehtima kõigile teistele valdkondadele, mida see direktiiv hõlmab, ja eelkõige menetlusnormidele, mis võimaldavad tagada direktiivist õigussubjektidele tulenevate õiguste järgimise.

70 Eelnevat silmas pidades tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et direktiivi kohaldamisala ei hõlma lepingutingimusi, mis põhinevad kohustuslikel riigisisestel sätetel, mis on vastu võetud pärast tarbijaga laenulepingu sõlmimist ja mille eesmärk on asendada nimetatud lepingu mingi tühiseks osutunud tingimus, kehtestades keskpanga poolt määratud ametliku vahetuskursi. Siiski ei ole vahetuskursi riski puudutav lepingutingimus, nagu on käsitletud põhikohtuasjas, sellest kohaldamisalast nimetatud sätte alusel välistatud.

Kolmas küsimus

71 Kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tingimuste lihtsas ja arusaadavas keeles koostamise nõue tähendab, et krediidiasutus annab vahetuskursi riski kohta üksikasjalikku teavet, mille hulgas on nende majanduslike tagajärgede riskianalüüs, mis võivad kaasneda, kui riigi vääring devalveerub välisvaluuta suhtes, milles laen oli nomineeritud.

72 Kuigi asjaomase tingimuse kvalifitseerimise üle otsustamine kuulub ainult eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevusse, kes peab võtma arvesse selle üksikjuhtumi asjaolusid, on siiski Euroopa Kohus pädev selgitama direktiivi 93/13 sätteid – käesoleval juhul artikli 4 lõiget 2 – ning kriteeriume, mida liikmesriigi kohus võib või peab kasutama, kui ta hindab lepingutingimuse vastavust direktiivi sätetele (23. aprilli 2015. aasta kohtuotsus Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

73 Sellega seoses ilmneb välisvaluutas nomineeritud laenulepingute kontekstis Euroopa Kohtu praktikast, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et lepingutingimuse selges ja arusaadavas keeles koostamise nõuet ei saa taandada nende tingimuste pelgale arusaadavusele vormilises ja grammatilises mõttes (vt selle kohta 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriciuc jt, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

74 Mis puudutab välisvaluutas nomineeritud laenulepinguid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, siis tuleb rõhutada nii nagu Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu oma 21. septembri 2011. aasta soovituses ESRN/2011/1 välivääringus laenude kohta (ELT 2011, C 342, lk 1), et finantseerimisasutused peavad andma laenuvõtjatele piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid, kusjuures teave peab hõlmama vähemalt mõju, mida võib maksetele avaldada laenuvõtja asukoha liikmesriigi seadusliku maksevahendi oluline odavnemine ja välisriigi intressimäära tõus (Soovitus A – laenusaajate riskiteadlikkus, punkt 1) (20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriciuc jt, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 49).

75 Täpsemalt tuleb esiteks laenuvõtjat selgelt teavitada sellest, et kui ta kirjutab alla välisvaluutas nomineeritud laenulepingule, võtab ta vahetuskursi riski, mida tal võib olla majanduslikult raske kanda juhul, kui langeb selle vääringu kurss, milles ta oma tulu saab, selle välisvaluuta suhtes, milles laen anti. Teiseks peab teenuseosutaja, käesoleval juhul pank, selgitama vahetuskursi võimalikke muutusi ja välisvaluutas nomineeritud lepingu sõlmimisega paratamatult seotud riske (vt selle kohta 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriciuc jt, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 50).

76 Lõpuks on direktiivi 93/13 põhjenduses 20 ka täpsustatud, et on oluline, et tarbija on enne lepingu sõlmimist tegelikult saanud võimaluse tutvuda kõigi lepingu tingimustega. Nimelt on tarbija teavitamine aegsasti enne lepingu sõlmimist lepingu tingimuste ja selle sõlmimise tagajärgede kohta ülimalt oluline, et ta saaks otsustada, kas ta soovib end siduda teenuste osutaja eelnevalt koostatud tingimustel (vt selle kohta 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 70 ja seal viidatud kohtupraktika).

77 Siinses asjas tuleb eelnevat silmas pidades liikmesriigi kohtul võta arvesse eelkõige kõnealuse laenulepingu punkti 10 „Riskist teavitamise deklaratsioon“, mille sõnastus on esitatud käesoleva kohtuotsuse punktis 19, koostoimes võimaliku täiendava teabega, mis enne selle lepingu sõlmimist esitati. Seoses selle viimasega ilmneb Euroopa Kohtule esitatud asjaoludest, et laenuvõtjad said täiendava infolehe, mis puudutas vahetuskursi riski ja sisaldas näiteid riski konkreetse arvutamise kohta, kui Ungari forint Šveitsi frangi suhtes devalveeruks; kuid seda peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

78 Eelnevat silmas pidades tuleb kolmandale küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tingimuste lihtsas ja arusaadavas keeles koostamise nõue kohustab finantseerimisasutust esitama laenuvõtjatele vahetuskursi riski kohta piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid. Sellega seoses tähendab see nõue, et tarbija mõistab vahetuskursi riski puudutavat lepingutingimust nii formaalselt ja grammatiliselt kui ka selle konkreetset ulatust, see tähendab, et keskmine piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelik ja ettevaatlik tarbija saab mitte üksnes olla teadlik riigi vääringu devalveerumise võimalusest välisvaluuta suhtes, milles laen oli nomineeritud, vaid ühtlasi hinnata olenevalt olukorrast väga arvestatavaid majanduslikke tagajärgi, mis sellisel lepingutingimusel on tema finantskohustustele.

Neljas küsimus

79 Neljanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaselt peab lepingutingimuste selges ja arusaadavas keeles koostamise laadi hindama viitega lepingu sõlmimise hetkel kõigile seda sõlmimist ümbritsevatele asjaoludele, nagu ka kõigile muudele lepingutingimustele, samas kui riigi seadusandja on hiljem teatud lepingutingimused tunnistanud ebaõiglaseks või eeldanud seda ebaõiglast laadi ja need tühistanud.

80 Direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 1 sõnastusest tuleneb, et hinnates olukorras, kui lepingutingimus puudutab lepingu peamise eseme määratlemist, kas see tingimus on sama direktiivi artikli 4 lõike 2 tähenduses koostatud selges ja arusaadavas keeles, võetakse eelkõige arvesse kõiki lepingus sisalduvaid tingimusi selle sõlmimise hetkel, kuna just sellel hetkel otsustab tarbija, kas ta soovib end lepinguliselt siduda müüja või teenuste osutajaga, nõustudes viimase poolt eelnevalt koostatud tingimustega.

81 Sellest tuleneb põhikohtuasja seisukohast, et hilisem DH 1 seaduse, DH 2 seaduse ja DH 3 seaduse jõustumine – millega kohustuslikult ja *ex tunc* mõjuga muudeti teatud laenutingimusi kõnealuses laenulepingus, ei ole nende asjaolude hulgas, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab arvesse võtma, kui ta hindab vahetuskursi riski puudutava lepingutingimuse läbipaistvust.

82 Sellest tulenevalt peab eelotsusetaotluse esitanud kohus arvesse võtma põhikohtuasja kõiki asjaolusid, mis esinesid lepingu sõlmimise hetkel.

83 Seetõttu tuleb neljandale küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaselt peab lepingutingimuste selges ja arusaadavas keeles koostamise laadi hindama viitega lepingu sõlmimise hetkel kõigile seda sõlmimist ümbritsevatele asjaoludele, nagu ka kõigile muudele lepingutingimustele, vaatamata asjaolule, et riigi seadusandja on hiljem teatud lepingutingimused tunnistanud ebaõiglaseks või eeldanud seda ebaõiglast laadi ja need tühistanud.

Viies küsimus

84 Viienda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus peab omal algatusel – tarbija kui hageja asemel – võtma arvesse selle tarbija poolt müüja või teenuste osutajaga sõlmitud lepingu tingimuste võimalikku ebaõiglast laadi.

85 Direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 kohaselt sätestavad liikmesriigid, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on tarbijaga sõlminud, ei ole liikmesriigi õigusaktides sätestatud tingimustel tarbijale siduvad ning et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta.

86 Lisaks ilmneb direktiivi 93/13 artikli 7 lõikest 1 koostoimes selle direktiivi põhjendusega 24, et liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtutel ja haldusasutustel on piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad. Sellega seoses on Euroopa Kohus meenutanud ettevõtjate suhtes nõrgemas olukorras olevate tarbijate kaitse aluseks oleva avaliku huvi laadi ja tähtsust (31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

87 Tuleb meenutada, et eelnevat silmas pidades peab liikmesriigi kohus omal algatusel hindama, kas direktiivi 93/13 kohaldamisalasse kuuluv lepingutingimus on ebaõiglane, tasakaalustades niiviisi tarbija ja müüja või teenuste osutaja vahelist ebavõrdsust, kohe kui liikmesriigi kohtule on teada selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud (vt selle kohta 26. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

88 Seda liikmesriigi kohtul lasuvat kohustust on peetud vajalikuks, selleks et tagada tarbijale tõhus kaitse, eelkõige arvestades vaieldamatut ohtu, et tarbija ei ole teadlik oma õigustest või et tal on keeruline neid maksma panna (vt selle kohta 17. mai 2018. aasta kohtuotsus Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

89 Lisaks on Euroopa Kohus leidnud, et võttes arvesse direktiiviga tarbijatele tagatud kaitse aluseks oleva avaliku huvi olemust ja olulisust, tuleb pidada direktiivi 93/13 artiklit 6 võrdväärseks riigisiseste normidega, mis on liikmesriigi õiguskorras avaliku korra normide tasemel (vt selle kohta 17. mai 2018. aasta kohtuotsus Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

90 Sellest tuleneb, et direktiiviga 93/13 taotletud kaitse nõuab, et kohe, kui liikmesriigi kohtul on selle kohta vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud, peab ta omal algatusel, sealhulgas tarbija kui hageja asemel, võtma arvesse müüja või teenuste osutaja ja selle tarbija vahel sõlmitud lepingus sisalduvate tingimuste võimalikku ebaõiglast laadi.

91 Sellest tulenevalt tuleb viiendale küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus peab omal algatusel – tarbija kui hageja asemel – võtma arvesse mõne lepingutingimuse võimalikku ebaõiglast laadi kohe, kui tal on selleks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud.

Kohtukulud

92 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

1. **Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste lepingutingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 3 lõikes 1 esitatud mõistet „lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud“ tuleb tõlgendada nii, et sellega peetakse muu hulgas silmas lepingutingimust, mida on muudetud liikmesriigi kohustusliku õigusnormiga, mis on vastu võetud pärast tarbijaga laenulepingu sõlmimist, et asendada selles lepingus sisalduvat tühist tingimust.**

2. **Direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et direktiivi kohaldamisala ei hõlma lepingutingimusi, mis põhinevad kohustuslikel riigisisestel sätetel, mis on vastu võetud pärast tarbijaga laenulepingu sõlmimist ja mille eesmärk on asendada nimetatud lepingu mingi tühiseks osutunud tingimus, kehtestades riigi keskpanga poolt määratud ametliku vahetuskursi. Siiski ei ole vahetuskursi riski puudutav lepingutingimus, nagu on käsitletud põhikohtuasjas, sellest kohaldamisalast nimetatud sätte alusel välistatud.**

3. **Direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tingimuste lihtsas ja arusaadavas keeles koostamise nõue kohustab finantseerimisasutust esitama laenuvõtjatele vahetuskursi riski kohta piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid. Sellega seoses tähendab see nõue, et tarbija mõistab vahetuskursi riski puudutavat lepingutingimust nii formaalselt ja grammatiliselt kui ka selle konkreetset ulatust, see tähendab, et keskmine piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelik ja ettevaatlik tarbija saab mitte üksnes olla teadlik riigi vääringu devalveerumise võimalusest välisvaluuta suhtes, milles laen oli nomineeritud, vaid ühtlasi hinnata olenevalt olukorrast väga arvestatavaid majanduslikke tagajärgi, mis sellisel lepingutingimusel on tema finantskohustustele.**

4. **Direktiivi 93/13 artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaselt peab lepingutingimuste selges ja arusaadavas keeles koostamise laadi hindama viitega lepingu sõlmimise hetkel kõigile seda sõlmimist ümbritsevatele asjaoludele, nagu ka kõigile muudele lepingutingimustele, vaatamata asjaolule, et riigi seadusandja on hiljem teatud lepingutingimused tunnistanud ebaõiglaseks või eeldanud seda ebaõiglast laadi ja need tühistanud.**

5. **Direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus peab omal algatusel – tarbija kui hageja asemel – võtma arvesse mõne lepingutingimuse võimalikku ebaõiglast laadi kohe, kui tal on selleks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud.**

Allkirjad